

การพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา สมุนไพรท้องถิ่น ชุมชนสวนป่าแก่งนมเกล้า พื้นที่บางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

กฤษฎา ทวีศักดิ์ศรี¹

Received 15/08/2022 Revised 30/09/2022 Accepted 16/12/2022

บทคัดย่อ

การพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาสมุนไพรท้องถิ่นชุมชนสวนป่าแก่งนมเกล้า พื้นที่บางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) พัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ประเมินสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน ใช้วิธีการวิจัยการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ กลุ่มสมาชิกชุมชนสวนป่าแก่งนมเกล้า จำนวน 10 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 11 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และนักท่องเที่ยวชุมชนจำนวน 45 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลใช้ในการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาที่พบคือชุมชนมีความต้องการสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อใช้วิธีการบอกเล่าสรรพคุณของสมุนไพรประกอบกิจกรรมการแช่มือและทำด้วยน้ำสมุนไพรและการนวดผ่อนคลาย 2) การพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นสื่อภาพกราฟิกประกอบคำบรรยายสรรพคุณของสมุนไพร ที่พัฒนาขึ้นมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมสะท้อนถึงความต้องการของชุมชนได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดการยอมรับและสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน 3) การสำรวจความพึงพอใจต่อการพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นของกลุ่มชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.40 และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.34

คำสำคัญ: การพัฒนาสื่อ; สมุนไพรท้องถิ่น; การท่องเที่ยวชุมชน; การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม; ชุมชนสวนป่าแก่งนมเกล้า

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: fhunkdt@ku.ac.th

The Development of Informative Media to Promote Community-Based Tourism: A Case Study of Local Herbs' Information at Suan Pa Ked Nomklao Community, Bang Kachao, Samut Prakarn

Kritsada Thaweeksakri²

Received 15/08/2022 Revised 30/09/2022 Accepted 16/12/2022

Abstract

The objectives of this study were: 1) to investigate the community's challenges and needs for informative media to promote community-based tourism 2) to develop informative media relating to local herbs for the purpose of promoting tourism in the community 3) to evaluate the effectiveness of the developed media using a Participatory Action Research (PAR) method. The participants in this study consisted of 10 members of Suan Pa Ked Nomklao community, 11 stakeholders selected through purposive sampling, and 45 tourists in the community selected through accidental sampling. The research tools used for the purposes of this study were records gathered and compiled through focus groups and user's satisfaction surveys. Furthermore, a narrative data analysis method was used to analyse the data. The results were then presented using arithmetic means and standard deviation. The outcomes of this investigation concluded that: 1) There was indeed a need for informative media in the community to help describe the quality and benefits of local herbs used in herbal hand & foot spa and in relaxation massage; 2) The media consisted of graphic images depicting local herbs with their descriptions and benefits declared on each respective image. This media was developed with the tremendous effort and participation of the entire community, which reflected a genuine need for such promotional tools. This project also showcased the general agreement in the community and a shared pride amongst all stakeholders. ; 3) The results from the satisfaction survey showed a high level of satisfaction by the community members and other stakeholders (at 4.40), and a high level of satisfaction by the users at 4.34, respectively.

Keywords: Media Development; Local Herbs; Community-based Tourism; Participatory Action Research; Suan Pa Ked Nomklao Community

¹ Lecturer in Communication Arts, Department of Communication Arts and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University. e-mail: fhumkdt@ku.ac.th

บทนำ

งานบริการวิชาการเป็นพันธกิจที่สำคัญอีกงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ด้วยการเผยแพร่ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเปิดสอนเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้จัดโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนบางกะเจ้า ตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวค้ำบังกระเจ้าสู่ความยั่งยืน ทั้งนี้ได้ดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549 มีแผนแม่บทในการพัฒนาชุมชนบางกะเจ้าระยะเวลา 10 ปี (2560-2569) เพื่อตอบสนองปรัชญาวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่เป็นศาสตร์แห่งแผ่นดิน มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในอนาคต โดยมีพื้นที่ค้ำบังกระเจ้าเป็นโมเดลหลักในการพัฒนาต้นแบบ (Kasetsart, 2017) มีหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้าดำเนินการวิจัยและให้การช่วยเหลือร่วมกันกับหน่วยงานในท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คณะมนุษยศาสตร์เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้เข้าไปศึกษาพื้นที่ชุมชนค้ำบังกระเจ้า เพื่อร่วมจัดทำโครงการฟื้นฟูพื้นที่สีเขียว เพื่อสนับสนุนพันธกิจด้านบริการวิชาการสู่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาความต้องการของชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้า โดยพบว่ามีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน การใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ในกิจกรรมบำบัดรักษาสุขภาพ นำมาประกอบอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนำกลับมาวางแผนในการดำเนินงานบริการชุมชนตามความเชี่ยวชาญของศาสตร์ที่เปิดสอนในคณะมนุษยศาสตร์

ผลการลงพื้นที่สำรวจชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้าพบว่า ชุมชนดำเนินกิจกรรมนวดและแช่เท้าด้วยน้ำสมุนไพรบริการให้กับนักท่องเที่ยว มีการสื่อความหมายเรื่องสมุนไพรด้วยการบอกเล่าสรรพคุณ โดยมีรูปแบบการสื่อความหมายอย่างง่าย ๆ (Dokrak, 2018) ด้วยการพูดคุยบรรยายหรือสนทนา ประกอบกิจกรรมการแช่มือและเท้าด้วยน้ำสมุนไพรและการนวดผ่อนคลายจากผู้แทนชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้า ทำให้การให้ความรู้เรื่องสมุนไพรแก่ผู้รับบริการยังขาดความน่าเชื่อถือและอาจเกิดความคลาดเคลื่อน ไม่ครบถ้วน ประกอบกับเริ่มมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดอุปสรรคทางการสื่อสาร ชุมชนต้องการบอกเล่าสรรพคุณของพืชสมุนไพรผ่านสื่อที่สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพและเนื้อหา เพื่อสร้างความรับรู้ที่เนื้อหาเรื่องสมุนไพรท้องถิ่นที่ครบถ้วนและชัดเจน

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสื่อความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนพบว่า การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และป้ายฉลากสินค้าที่โดดเด่นและมีรายละเอียดผลิตภัณฑ์ช่วยให้ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อสินค้าในระดับมาก (Jankingthong, et al. 2018) การออกแบบข้อมูลเชิงภาพสามารถสร้างการรับรู้และสามารถเพิ่มศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ได้ (Ratchatapongtorn, 2017) และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์สามารถสื่อสารข้อมูลถึงตัวผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน (Srihirun, 2018) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า เมื่อชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การร่วมพัฒนาการแสดงความคิดเห็นต่อผลงานด้วยตนเองจะช่วยให้ทราบถึงปัญหาและแก้ปัญหาได้ตรงจุด จนเกิดรูปแบบใหม่ ๆ ของผลงานที่มาจากความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน อันจะส่งผลให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน ดังผลการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบางหัวเสือ จังหวัดสมุทรปราการ ตามแนวคิดพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ Anunvrabong (2014) พบว่าการเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนได้ร่วมกันคิด วางแผนดำเนินการ แก้ไขกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชนและร่วมรับผลประโยชน์ ดังนั้นในการศึกษารั้งนี้ จึงมุ่งออกแบบสื่อ

สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้มีภาพลักษณ์ของสื่อความรู้ที่ใช้ในกิจกรรมของชุมชน ที่มีจุดเด่นสวยงามใช้ประโยชน์ได้เต็มประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างคุณภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการการออกแบบสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อพัฒนาสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้า พื้นที่บางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการใช้งานสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้า พื้นที่บางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวชุมชนหรือการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดี การท่องเที่ยวชุมชน ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง และนำเอาหลักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้เป็นผลิตภัณฑ์หรือประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration, 2015)

ชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้า อยู่ในพื้นที่ของตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นหนึ่งในพื้นที่สีเขียวของโครงการสวนกลางมหานคร ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ที่ทรงต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติบริเวณคุ้งบางกะเจ้าทั้ง 6 ตำบล ของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อสร้างเสริมสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว และเป็นปอดให้คนกรุงเทพฯ ในรูปแบบป่าชุมชนเมือง ชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้าได้จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเส้นทางศึกษาสวนป่า ลานกิจกรรมบรรยากาศร่มรื่น มีจัดบริการอาหารที่ได้นำพืชผักสมุนไพรในท้องถิ่นมาเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร ชูสรรพคุณสมุนไพรที่ดีต่อสุขภาพเป็นจุดเด่นบริการกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เนื่องด้วยสวนป่าเกดน้อยเกล้าต้องการชูจุดเด่นด้านอาหารที่ปรุงจากพืชสมุนไพรในท้องถิ่น (Tirat, 2018)

สมุนไพรท้องถิ่น ชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้ามีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นหลากหลายชนิด เพื่อใช้บำบัดรักษาโรคและดูแลสุขภาพ โดยการนำสมุนไพรสดที่มีสรรพคุณรักษาโรคมาต้มรวมกันสกัดเป็นน้ำต้มสมุนไพร ใช้แช่มือและเท้าเพื่อลดอาการเจ็บป่วย บรรเทาอาการปวดเมื่อย ขยายไปสู่การให้บริการกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำกิจกรรมในชุมชน ด้วยการแช่เท้าด้วยน้ำต้มสกัดจากสมุนไพรที่ได้ผลในการบำบัดจริง ทำให้ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้า ดำเนินกิจกรรมนวดและ

แช่ทำด้วยน้ำสมุนไพรบริการให้กับนักท่องเที่ยว มีการสื่อความหมายเรื่องสมุนไพรด้วยการบอกเล่าสรรพคุณที่ผ่านมามีรูปแบบการสื่อความหมายอย่างง่าย ๆ (Dokrak, 2018)

การออกแบบภาพกราฟิกเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทต่อการออกแบบและกระบวนการผลิตสื่อ โดยเฉพาะสื่อที่ต้องการสัมผัสรับรู้ด้วยตา (Visual Communication Design) ผู้ออกแบบต้องใช้วิธีการทางศิลปะและหลักการทางการออกแบบร่วมกันสร้างสรรค์รูปแบบสื่อเพื่อให้เกิดศักยภาพ สูงสุดในการที่จะเป็นตัวกลางของกระบวนการสื่อความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ผู้ออกแบบกราฟิกจะต้องค้นหารวบรวมข้อมูลต่างๆ ขบคิดแนวทางและวางรูปแบบที่ดีที่สุดใอันที่จะทำให้สื่อนั้นสามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้เกิดการรับรู้ยอมรับ และมีทัศนคติที่ดีต่อการตอบสนองสื่อที่มองเห็น (Computer graphic design for business, 20191) องค์ประกอบที่เป็นภาพประกอบและองค์ประกอบอื่น ๆ ในการออกแบบภาพประกอบนั้นจะเป็นส่วนช่วยสนับสนุนผู้รับสารให้เข้าใจข้อมูลมากขึ้นจากการอ่านตัวอักษรช่วยให้เกิดความชัดเจนและเสริมสร้างจินตนาการของผู้รับสารได้ ภาพประกอบที่ใช้ในการออกแบบนั้นมีหลากหลายประเภท (Srikanlayanabuth, 2007) ภาพที่เลือกมาใช้ในงานออกแบบทำให้ผลงานเกิดความแตกต่าง สามารถนำรูปแบบเป็นภาพแบบตัดทอน (Distortion) เป็นรูปแบบการสร้างสรรค์งานศิลปะในลักษณะบิดเบือนไปจากของจริง โดยจะให้ความสำคัญกับรูปแบบที่เหมือนจริงน้อยลง แต่ให้ความสำคัญกับรูปแบบจากความคิดของผู้วาดมากขึ้นเพื่อสื่อความงามในการรับรู้ให้เข้าใจง่ายและรวดเร็ว (Utama, 2018) การเลือกใช้สีในการออกแบบมีบทบาทช่วยเน้นให้ชิ้นงานมีความชัดเจน ทำให้สะดุดตา สร้างสรรค์ความสวยงาม การกำหนดโครงสร้างจะใช้วิธีการใดก็ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของงานนั้น ๆ ข้อคำนึงสำคัญคือสีบนตัวภาพ พื้นหลังและบนตัวอักษรต้องมีความโดดเด่น ชัดเจน เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะมีความสนใจและความชอบที่แตกต่างกันไป ผู้ออกแบบใช้หลักการทางทฤษฎีผสมผสานกับหลักจิตวิทยาการใช้สีในการจัดโครงสร้างชิ้นงาน เพื่อเป้าหมายการตอบสนองที่ดีที่สุด (Songkhram, 2000) รูปแบบตัวอักษรและขนาดมีรูปแบบสวยงามจะช่วยเร่งเร้าความรู้สึกตอบสนองได้เป็นอย่างดี โดยเน้นความชัดเจนสอดคล้องกับจุดประสงค์สำหรับข้อความนำเรื่องและข้อความรายละเอียด ขนาดของตัวอักษรมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ขนาดของตัวอักษรทุกตัวบนชิ้นงานต้องมีความพอดี อ่านได้ง่าย สื่อความหมายได้ดีไม่ต้องคิดมาก นอกจากนั้นแล้วการจัดวางรูปแบบข้อความที่ดีก็จะช่วยให้การสื่อความหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Joksungnoen, 2013) จากการศึกษาการออกแบบภาพกราฟิกบนสื่อประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวในงานวิจัยของ Lakkha & Lukrak (2018) ที่ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนบางกอกน้อยพบว่า ควรใช้ภาพประกอบ แบบภาพถ่าย และภาพวาดผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ น่าสนใจ

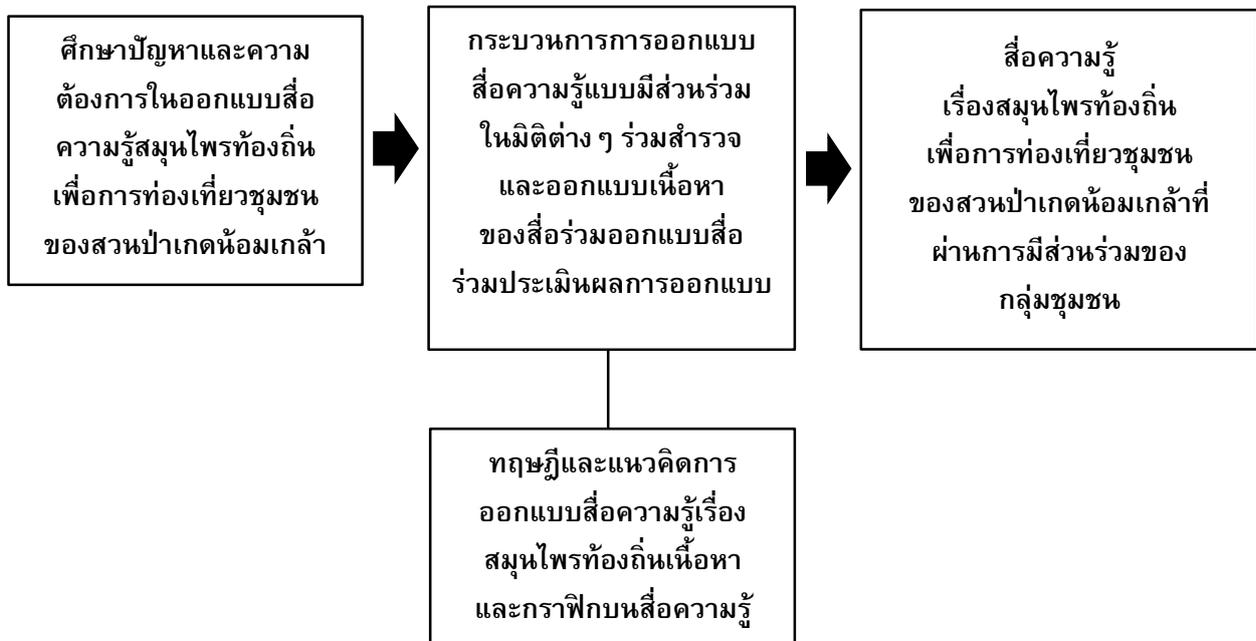
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาโดยประชาชนชุมชนได้มีส่วนร่วมใน กระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นวิเคราะห์ปัญหาวางแผนลงมือปฏิบัติและติดตามประเมินผล การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นการวิจัยที่ประชาชนสามารถควบคุมชีวิตของตนเองโดยสร้าง ความรู้ใหม่ของตนเองขึ้นมา เพื่อใช้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่เป็นอยู่ของตนเอง

องค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จากความหมายดังกล่าวที่ผ่านมา จึงอาจกล่าวได้ว่า มีองค์ประกอบสามประการคือ

1. การวิจัย (Research) หมายถึงการมีโจทย์หรือปัญหาการวิจัยที่ชัดเจนและมีการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย
2. การปฏิบัติ (Action) จะต้องมีการลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหาจริงตามวิธีการแก้ไขปัญหาที่ได้มาจากกระบวนการวิจัย
3. การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย

ในกระบวนการวิจัยจะเน้นการดำเนินการทั้งสามองค์ประกอบนี้ให้ครบจึงจะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Jiawiwatkul, 2010)

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาพื้นที่ในชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะทำงาน ตัวแทนชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ใช้ในการวิจัยจำแนกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

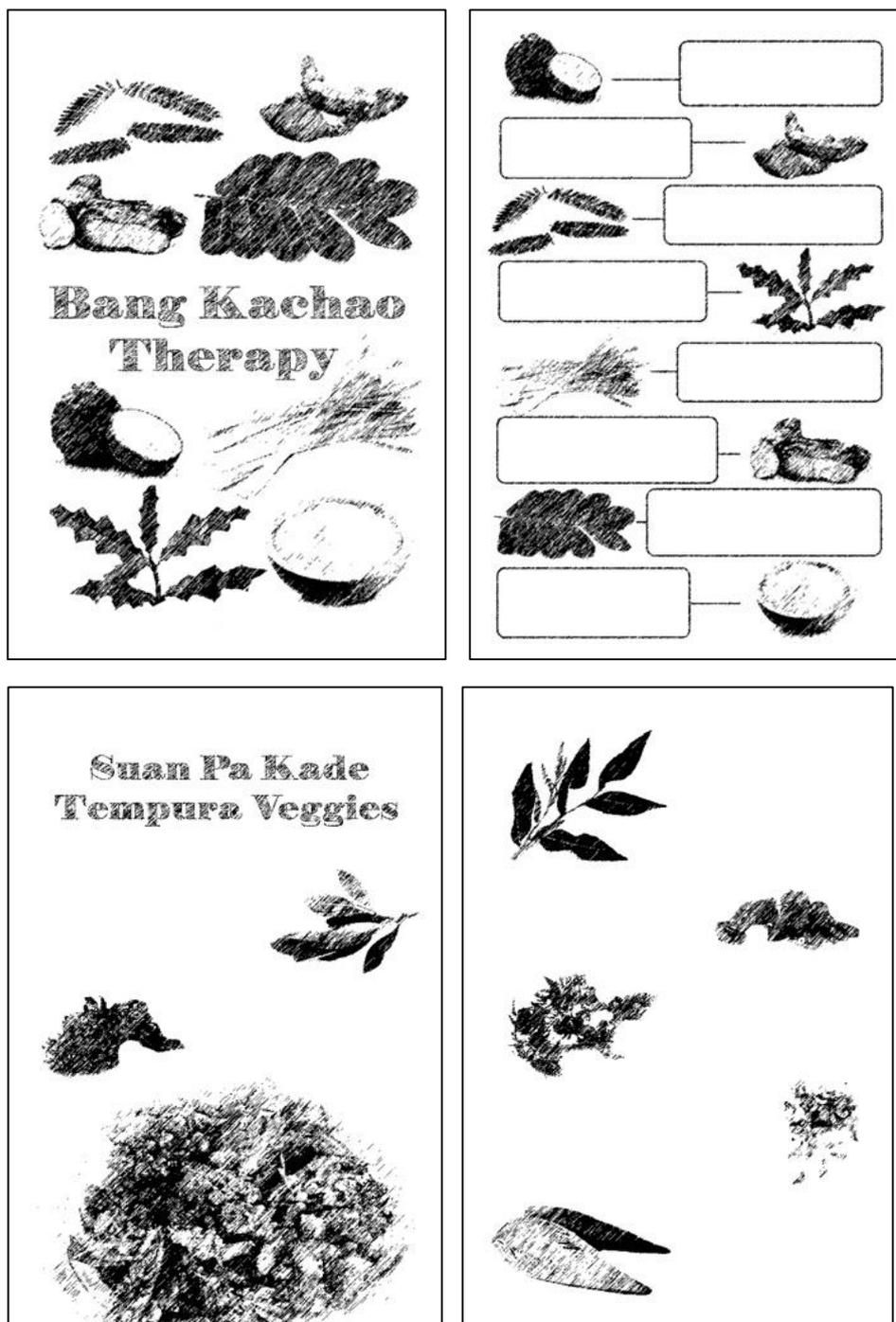
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสื่อความรู้เรื่องชุมชนไฟรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเขตน้อมเกล้า พื้นที่บางกะเจ้า ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการพื้นที่ที่ศึกษา ชุมชนสวนป่าเขตน้อมเกล้า ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนสวนป่าเขตน้อมเกล้าเพื่อศึกษา วิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ และอาชีพของกลุ่ม

ชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร การบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การลงพื้นที่เพื่อพบตัวแทนชาวบ้านในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของโครงการ มีกลุ่มตัวแทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าและผู้แทนจากหน่วยงานในท้องถิ่น โดยคัดเลือกผู้เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่ดูแลด้านสุขภาพของคนในตำบล เนื่องจากกิจกรรมที่ชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าได้ดำเนินงานอยู่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นเพื่อบำบัดและรักษาโรค กิจกรรมสำรวจปัญหาและความต้องการพัฒนาสื่อความรู้เรื่องสมุนไพร ท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มตัวแทนชุมชน สวนป่าเกิดน้อมเกล้า ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 10 คน บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง และตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทรงคนอง รวมจำนวน 11 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยจัดขึ้นที่ลานกิจกรรมชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า เมื่อ 27 สิงหาคม 2561 ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมกันคัดเลือกรูปแบบสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าในเพื่อสรุปเป็นร่างชิ้นงาน (Draft Design)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าเครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกข้อมูล ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มตัวแทนชุมชน สวนป่าเกิดน้อมเกล้า ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 10 คน บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง ตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมจำนวน 11 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม กับกลุ่มตัวแทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ณ ลานกิจกรรมชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า เมื่อ 18 กันยายน 2561 ในหัวข้อสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า ลงรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ประเภทของงานกราฟิก คุณสมบัติที่ดีของงานกราฟิกที่นำมาใช้กับการออกแบบสื่อความรู้ อารมณ์ของงานและการเลือกใช้สี ตัวอักษร เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตัดสินใจเลือกรูปแบบ สี งานตัวอักษร ให้เหมาะสมกับสื่อความรู้ของตนเอง การมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อระดมความคิดเห็น มีประเด็นคำถามเพื่อค้นหาเอกลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า สิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่มีโดดเด่นของชุมชน จากนั้นให้กลุ่มตัวแทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันเสนอความคิดเห็นและนำเสนอความต้องการในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำร่างชิ้นงาน (Draft Design) จากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนไปออกแบบ ต่อในขั้นตอนต่าง ๆ ตามกระบวนการดังต่อไปนี้

ขั้นการเลือกและตัดสินใจ (Selection and Decision) ผู้วิจัยตัวแทนกลุ่มชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการเลือกแบบจากขั้นการออกแบบ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแบบร่าง รูปภาพตัวอย่างที่ใช้ในการออกแบบมานำเสนอให้ตัวแทนชุมชนได้มีโอกาสเลือกและตัดสินใจเลือกโทนสี แบบอักษรและสีหลัก พร้อมทั้งรับฟังแนวทางการนำชิ้นงานให้ใช้ในกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้ผู้วิจัยนำไปพัฒนาแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานในสภาพแวดล้อมจริง ข้อสรุปสำคัญที่ได้รับมาจากชุมชนคือ สื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นต้องมีข้อมูลชนิดของสมุนไพรที่ใช้ประกอบอยู่ในหน้าสมุนไพรของกิจกรรมนวดแก้ปวดและแก้ สือจะให้ความรู้เรื่องสรรพคุณในการบำบัดรักษาโรค อยู่ในรูปแบบที่หยิบจับมาอ่านได้สะดวก มีน้ำหนักเบา ทนกับความเปียกชื้น และมีอายุใช้งานที่ยาวนาน รวมถึงขนาดของชิ้นงานจริง การพัฒนาแบบจากขั้นการเลือกและตัดสินใจโดยการมี

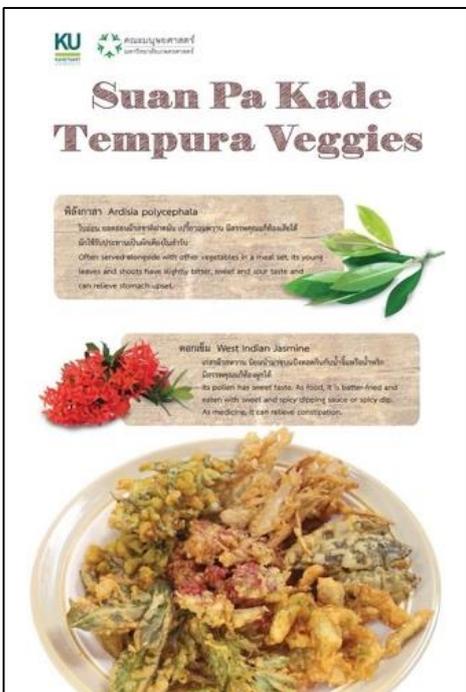
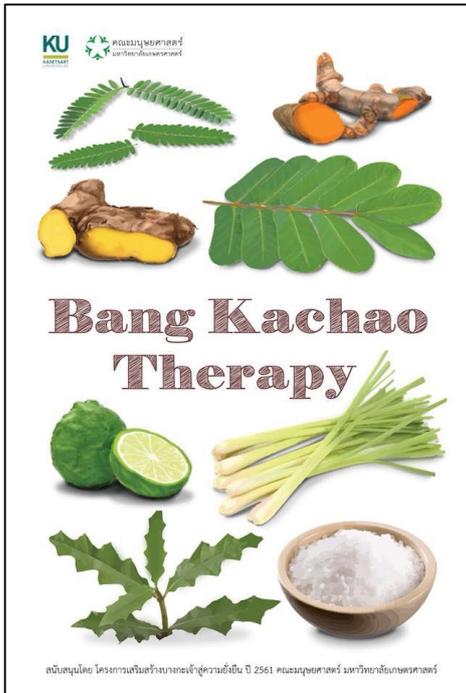
ส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ได้ต้นแบบที่มีเหมาะสมทั้งองค์ประกอบศิลป์และความเหมาะสมการใช้งาน ผู้วิจัย
 นำเสนอรับฟังความคิดเห็นมาพัฒนาและออกแบบชิ้นงานในลำดับต่อไป

ภาพที่ 1 ภาพการออกแบบร่าง (Sketch Design)

ขั้นการออกแบบสุดท้าย (Finalization Design) ผู้วิจัยนำเสนอผลงานออกแบบกับตัวแทนชุมชน
 เพื่อนำเสนอสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่น ชิ้นงานถูกวาดขึ้นในรูปแบบภาพวาดเวกเตอร์ (Vector Graphic)

ให้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติโดยใช้เทคนิคภาพแบบตัดทอน (Distortion) โดยมีลักษณะบิดเบือนไปจากภาพจริงในธรรมชาติ เป็นการลดรายละเอียดให้มีความแตกต่างจากภาพถ่ายวัตถุจริง

ภาพที่ 2 ภาพชิ้นงานในการออกแบบสุดท้าย (Finalization Design)

การออกแบบทั้งหมดประกอบด้วยทางเลือกใช้สีที่เกิดจากการรวบรวมข้อมูลในสภาพแวดล้อมจริงของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าและการเก็บข้อมูลจากคำบอกเล่าของตัวแทนชุมชน พบว่าเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าคือ สีเขียวของพันธุ์พืชไม้ในท้องถิ่น ทั้งใบของต้นเกด ต้นลำพู ต้นจิกน้ำ ต้นจาก ซึ่งล้วนเป็นพืชประจำถิ่น สีน้ำตาลจากหลายของผลลูกจากจึงถูกนำมาเป็นสีหลักของตัวอักษรพาดหัวในหน้าแรกของชิ้นงาน สีพื้นหลังสีขาวเน้นให้ดูสะอาดตา และยังช่วยเน้นให้ภาพวาดเวกเตอร์กราฟิกโดดเด่นขึ้น ภาพรวมโทนสีเป็นโทนสีขาวและเขียว ตัวอักษรอ่านง่ายสบายตา มีรูปภาพ รวมถึงลำดับการจัดวางภาพ เป็นไปตามมุมมองและข้อคิดเห็นที่ได้รับจากตัวแทนชุมชน สื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่น พิมพ์ 4 สี หน้าและหลังลงบนแผ่นพลาสติก (Plaswood) เป็นวัสดุพีวีซีชนิดแข็ง (PVC Foam Sheet) มีน้ำหนักเบา ทนทาน เป็นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผลิตขึ้นเพื่อใช้ทดแทนไม้ ใช้ความหนา 5 มิลลิเมตร ขนาดตามแนวตั้ง กว้าง 25 เซนติเมตร ยาว 38 เซนติเมตร พร้อมเคลือบกันน้ำเพิ่มความทนทานในการใช้งาน

การสรุปรงานชิ้นสุดท้าย (Finished Design)

ผู้วิจัยนำความคิดเห็นจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวแทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง และตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทรงคนอง จากนั้นนำเสนองานชิ้นสุดท้ายแล้วส่งมอบให้กับกลุ่ม ตัวแทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2561 ณ ลานกิจกรรม ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ขั้นตอนที่ 3 การสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้งานสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า เครื่องมือที่ใช้คือแบบสำรวจความพึงพอใจ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือกลุ่มตัวแทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าตำบลทรงคนองอำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 10 คน บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง จำนวน 7 คน ตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 4 คน รวม 11 คน เลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive sampling) และนักท่องเที่ยวชุมชนคือนักท่องเที่ยวของสวนป่าเกิดน้อมเกล้าที่มาท่องเที่ยวศึกษาดูงานและใช้บริการต่างๆที่สวนป่าเกิดน้อมเกล้า จำนวน 45 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวแทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต่อการออกแบบ สื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่น ของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า วิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติจากแบบสอบถาม โดยนำมาแจกแจงความถี่ หากค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ภาพที่ 3 สื่อความรู้ชุด Bang Kachao Therapy ในกิจกรรมนวดแช่มือและเท้าในน้ำสมุนไพร

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการสำรวจปัญหาและความต้องการการออกแบบสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้าพบว่า การบอกเล่าสรรพคุณหรือการสื่อความหมายเรื่องสมุนไพรท้องถิ่น ที่ผ่านมามีรูปแบบง่าย ๆ ด้วยการบรรยายหรือสนทนาประกอบกิจกรรมการแช่มือและเท้าด้วยน้ำสมุนไพร ทำให้ความรู้เรื่องสมุนไพรอาจเกิดการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนได้ หากต้องการบอกเล่าสรรพคุณของพืชสมุนไพร กลุ่มตัวแทนจึงต้องการให้ผู้วิจัยช่วยออกแบบและพัฒนาสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นในรูปแบบภาพกราฟิกประกอบคำบรรยายชนิดและสรรพคุณของสมุนไพรให้กับกลุ่ม

6.2 ผลการออกแบบสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้าพบว่า สื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่น มีภาพของสมุนไพรที่ใช้ประกอบบนสื่อความรู้ กลุ่มตัวแทนชุมชน ตัดสินใจให้ใช้ภาพประกอบที่เป็นแบบ ภาพวาดเวกเตอร์ (Vector Graphic) ที่สื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นต้องมีข้อมูลชนิดของสมุนไพรที่ใช้ประกอบอยู่ในน้ำสมุนไพรของกิจกรรมนวดแช่มือและเท้า สื่อให้ความรู้เรื่องสรรพคุณในการบำบัดรักษาโรค ชุด Bang Kachao Therapy และสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกดน้อยเกล้าที่เกี่ยวกับอาหารจากพืชสมุนไพร ใช้ชื่อว่า Suan Pa Kade Tempura Veggies อธิบายสรรพคุณของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร ตัวแทนกลุ่มชุมชน เลือกใช้ภาพตัดทอนพิมพ์ 4 สี หน้าและหลังลงบนแผ่นพลาสติกมีน้ำหนักเบา ทนทาน ใช้ความหนา 5 มิลลิเมตร ขนาดตามแนวตั้ง กว้าง 25 เซนติเมตร ยาว 38 เซนติเมตร

6.3 ผลประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็น ข้อมูลแสดงความพึงพอใจของตัวแทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องและความพึงพอใจของผู้ใช้งานสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลแสดงความพึงพอใจของตัวแทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกดน้อยมเกล้า

ความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ (N = 21)
บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	4.40	0.70	พึงพอใจมาก
ภาษาเข้าใจง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน	4.40	0.70	พึงพอใจมาก
สีสันสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชุมชน	4.40	0.70	พึงพอใจมาก
ภาพมีความสวยงาม เหมาะสม	4.50	0.60	พึงพอใจมาก
สะดวกกับการใช้งานง่ายต่อการจัดเก็บ	4.50	0.60	พึงพอใจมาก
รวม	4.40	0.70	พึงพอใจมาก

จากตารางสรุปความพึงพอใจของตัวแทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ใช้งานสื่อความรู้มีความพึงพอใจต่อภาพมีความสวยงามเหมาะสม ที่ระดับ 4.50 พึงพอใจมาก สะดวกกับการใช้งานง่ายต่อการจัดเก็บที่ระดับ 4.50 พึงพอใจมาก และการออกแบบด้านสีสันสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชุมชนที่ระดับ 4.40 พึงพอใจมาก และในด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับพึงพอใจมากทุกรายการ

ตารางที่ 2 สรุปความพึงพอใจต่อการออกแบบในทุกรายการของสื่อความรู้เรื่องสมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกดน้อยมเกล้าของผู้ใช้งาน

ความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อการออกแบบ	ระดับความคิดเห็น (N = 45)		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ขนาดเหมาะสม	4.40	0.60	พึงพอใจมาก
สีสันของกราฟิก	4.50	0.60	พึงพอใจมาก
ภาพประกอบชัดเจน	4.50	0.60	พึงพอใจมาก
ตัวอักษรอ่านง่าย	4.50	0.70	พึงพอใจมาก
เนื้อหาเหมาะสม	3.80	0.70	พึงพอใจมาก
รวม	4.34	0.60	พึงพอใจมาก

จากตารางสรุปความพึงพอใจแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ใช้งานสื่อความรู้มีความพึงพอใจต่อการออกแบบเนื้อหาที่เหมาะสม ที่ระดับ 3.80 พึงพอใจมาก ตัวอักษรอ่านง่าย ที่ระดับ 4.50 พึงพอใจมากและภาพประกอบชัดเจน ที่ระดับ 4.50 พึงพอใจมาก และในด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับพึงพอใจมากทุกรายการ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาสมุนไพรท้องถิ่นชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า พื้นที่บางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้

1. การสำรวจปัญหาและความต้องการการออกแบบสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าพบว่า ชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้าได้ดำเนินกิจกรรมนัดและแช่เท้าด้วยน้ำสมุนไพรบริการให้นักท่องเที่ยว มีการสื่อความหมายเรื่องสมุนไพรด้วยการบอกเล่าสรรพคุณ ที่ผ่านมามีรูปแบบการสื่อความหมายอย่างง่าย ๆ (Dokrak, 2018) ใช้วิธีการบอกเล่าสรรพคุณของสมุนไพร ด้วยการพูดบรรยายหรือสนทนา ประกอบกิจกรรมการแช่มือและเท้าด้วยน้ำสมุนไพรและการนวดผ่อนคลายจากผู้แทนชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า ทำให้ความรู้เรื่องสมุนไพรกับผู้รับบริการ ยังขาดความน่าเชื่อถือและอาจเกิดความคลาดเคลื่อน ไม่ครบถ้วนเกิดขึ้นได้ ประกอบกับเริ่มมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดอุปสรรคทางการสื่อสารชุมชนต้องการบอกเล่าสรรพคุณของพืชสมุนไพรผ่านสื่อที่สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพและเนื้อหาเพื่อสร้างความรู้ที่เนื้อหาเรื่องสมุนไพรท้องถิ่นที่ครบถ้วนและชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ Ratchatapongtorn (2017) ที่ได้ศึกษาการออกแบบข้อมูลเชิงภาพสำหรับสื่อการเรียนรู้เรื่องข้าวเจ๊กเซยเส้าให้ สำหรับศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนพบว่า การออกแบบข้อมูลเชิงภาพ สามารถสร้างรับรู้ได้มากกว่าก่อนการออกแบบสื่อการเรียนรู้ สามารถเพิ่มศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ได้จริง

2. การพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นของชุมชนสวนป่าเกิดน้อมเกล้า มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง ตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทรงคนอง เป็นผู้เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้และกิจกรรมด้านสุขภาพของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน ทำให้สามารถสะท้อน ความต้องการของกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการยอมรับสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นที่ตนเองได้ร่วมออกแบบ สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนของ Anunvrapong (2014) ที่เปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนได้ร่วมกันคิด วางแผน ดำเนินการ แก้ไขกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางในการพัฒนา ชุมชน ร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชนและร่วมรับผลประโยชน์ อีกทั้งผลการศึกษาของ Suradacha (2020) ที่กล่าวถึงสภาพปัญหาของผลิตภัณฑ์กล้วยอบเนยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมูสวรรค์ หมู่ไทยศรีโยธิน ที่เกิดจากการรวมตัวกับทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อประกอบอาชีพเสริมซึ่งทางกลุ่มได้ผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายอยู่หลายชนิด แต่มีบางผลิตภัณฑ์ยังขาดตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและดึงดูดลูกค้า ซึ่งผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะต่อยอดมาจากธุรกิจครอบครัว การรวมตัวกันของกลุ่มและการมีส่วนร่วมจะสามารถสะท้อนความต้องการของกลุ่มเกิดการรับฟัง ส่งผลให้เกิดการยอมรับกิจกรรมหรือการแก้ปัญหา ร่วมกันของชุมชน

3. กลุ่มผู้ใช้งานและชุมชนมีความพึงพอใจต่อการออกแบบสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jankingthong, et al. (2018) เรื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และป้ายฉลากเครื่องแกงตำมือ บ้านทุ่งชุมพลพัฒนา ตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ที่พบว่ารูปแบบเป็นกล่องพลาสติกทรงกลมสี่เหลี่ยม มองเห็นผลิตภัณฑ์ด้านในชัดเจน มีป้ายฉลากติดข้างกล่อง ประกอบด้วยรายละเอียดผลิตภัณฑ์ ในการศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์และป้ายฉลาก ผู้บริโภคมีความพึงพอใจด้านบรรจุภัณฑ์ และด้านป้ายฉลากในระดับมาก ซึ่งในงานวิจัยนี้ในการเลือกบรรจุภัณฑ์ในการ บรรจุน้ำพริกเลือกใช้แบบขวดโหลสี่เหลี่ยมที่สามารถมองเห็นตัวผลิตภัณฑ์ได้ และฉลากสินค้าที่โดดเด่นทำให้มีความพึงพอใจของผู้บริโภคอยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องงานวิจัยของ Srihirun (2018) เรื่องผลของความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอาง กรณีศึกษา: กลุ่มสมุนไพรดิออร์ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ที่พบว่าในด้านการออกแบบกราฟิก มีแนวคิดโดยยึดหลักธรรมชาติใช้ภาพลายเส้นของรวงข้าว สื่อให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติด้วยลายไม้ ใช้สีคุมโทนให้อบอุ่นและมีเอกลักษณ์ด้วยลวดลายผ้าทอตำบลบน โดยนำลวดลายผ้าทอลายนกกระจิบต้นมาออกแบบพื้นหลังของฉลากตำบลบนร่วมกับภาพประกอบที่แสดงถึงส่วนประกอบหลักของผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ทั้งสองถูกออกแบบกราฟิกให้มีความทันสมัยและมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร มีความพึงพอใจต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยในประเด็นด้านการใช้งานบรรจุภัณฑ์อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ประเด็นกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์สามารถสื่อสาร ข้อมูลถึงตัวผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน และประเด็นบรรจุภัณฑ์สามารถสร้างความทรงจำน่าประทับใจมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด เห็นได้ว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ยกมามีผลความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จึงมีความเหมาะสมที่จะนำแนวทางนี้มาใช้เป็นวิธีการพัฒนาสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่าของชุมชนเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้ในอนาคตต่อไป

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย การพัฒนาสื่อความรู้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาสมุนไพรท้องถิ่นชุมชนสวนป่าเขตน้อมเกล้า พื้นที่บางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปใช้ประโยชน์โดยควรนำกระบวนการที่มีส่วนร่วม ของการออกแบบสื่อความรู้ทางการออกแบบกราฟิก การเลือกใช้ตัวอักษร การเลือกใช้สี ไปใช้ในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงหรือตำบลอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกับชุมชนสวนป่าเขตน้อมเกล้า เพื่อให้กลุ่มชุมชนที่เป็นเจ้าของกิจกรรมจะได้มีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองที่สามารถสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อันจะส่งผลต่อการยอมรับและก่อให้เกิดผลงานต่อเนื่องในอนาคต

9.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยเลือกใช้ เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาโดยชุมชนได้มีส่วนร่วม ชุมชนสามารถร่วมออกแบบชิ้นงานหรือกิจกรรมตามความต้องการของตนเอง เพื่อใช้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่เป็นอยู่ของตนเอง ควรมีการวิจัยประสิทธิผลของสิ่งที่ได้ร่วมกันออกแบบขึ้นหรือศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ตัวแปรด้านการเปิดรับความคาดหวัง ประสิทธิภาพในการสื่อสารของสื่อที่ออกแบบขึ้น ว่าช่วยส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้หรือมีประสิทธิภาพในการช่วยแก้ปัญหาได้มากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- Anunvrapong, A. (2014). The Product development approach of Banghuosueo community, Samut Prakan province following the sufficiency economy philosophy. *Journal Art Klong Hok*, 1(2), 126-151. [In Thai]
- Computer graphic design for business. (2019). *Graphic design theory*. Retrieved from <http://lms.mju.ac.th/courses/169/locker/CH01-T01-P03.html>. [In Thai].
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2015). *Community-based tourism*. Retrieved from <https://www.dasta.or.th/uploads/article/202107>. [In Thai]
- Dokrak, P. (2018, 22 September). Member of Suan Pa Kade Nom Klao community [Interview]. [In Thai]
- Jankingthong, W., et al. (2018). Tourist satisfaction in Songkhla community tourism. *The 11th Hatyai National and International Conference* (pp. 1782-1797). Songkla, Thailand. [In Thai].
- Jiawiwatkul, U. (2010). *Participatory action research: PAR concepts principles and case study*. Bangkok: PA Living. [In Thai]
- Joksungnoen, J. (2013) *Graphic design*. Retrieved from <http://bowtysnoo.blogspot.com>. [In Thai].
- Kasetsart University. (2017). แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียว ค้างบางกะเจ้าสู่ความยั่งยืน [Master plan for conservation and development of Khung Bang Kachao green area towards sustainability]. Retrieved from https://www.dasta.or.th/uploads/file/202108/1629206690_bfb656063a47c5d31f65.pdf [In Thai]
- Lakha, S., Lukrak, S. (2018). *Media design for promoting community-based tourism*. Retrieved from <http://www.eresearch.ssru.ac.th/bitstream/123456789/1392/1/15>. [In Thai]
- Ratchatapongtorn, C. (2017). The research on design Image as learning media of Khao Jek Chuey Sao Hai for the community learning center. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 372-387. [In Thai]
- Songkhram, N. (2000). *Design and development of multimedia for education*. Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai]
- Srihirun, J. (2018). Satisfaction towards graphic design on cosmetics packaging: Case study of Wadee-Orn Herbal Group, T. Rangnok, A. Sam Ngam, Phichit. *Art and Architecture Journal Naresuan University*, 9(1), 55-69. [In Thai]
- Srikanlayanabuth, A. (2007). *Publication design*. Bangkok: Viscom Center. [In Thai]

- Suradacha, K. (2020). Brand design and packaging development to upgrade the butter-baked banana product of community group, the moo sawan moo thai Sriothin. *Phikun Journal*, 18(1), 219-237. [In Thai]
- Trirat, P. (2018, 22 September). Head of Suan Pa Kade Nom Klao community [Interview]. [In Thai]
- Utama, E. (2018). Visual arts types. Retrieved from <https://thesculptureonline.wordpress.com/author/aekkaluckbig/>. [In Thai]